

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

НАЙДЬОНОВА АЛЛА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 378.22:330:378.4(410)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ЕКОНОМІСТІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ
В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Спеціальність 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Національному університеті біоресурсів і природокористування України Кабінету Міністрів України

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
АМЕЛІНА Світлана Миколаївна,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри іноземної філології
і перекладу

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
ШАНДРУК Світлана Іванівна,
Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
завідувач кафедри лінгводидактики та іноземних мов

кандидат педагогічних наук, доцент
ЧЕРЕДНІЧЕНКО Галина Анатоліївна,
Національний університет харчових технологій,
завідувач кафедри ділової іноземної мови та
міжнародної комунікації

Захист відбудеться “12” березня 2015 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.18 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ-41, вул. Героїв Оборони, 11, навчальний корпус № 10, кімната 221а

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ-41, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41 а

Автореферат розіслано “11” лютого 2015 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. М. Буцик

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження зумовлена нагальною потребою підвищення конкурентоспроможності України на світовому аграрному ринку, що є ключовим показником досягнення нашою країною нової якості життя громадян, запровадження економічних, соціальних і демократичних європейських стандартів життєдіяльності суспільства та держави в цілому.

Відповідно до Закону України “Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року”, пріоритетність розвитку агропромислового комплексу і соціального розвитку села в національній економіці зумовлюється винятковою значущістю й незамінністю продукції сільського господарства в життєдіяльності людини і суспільства.

Крім того, відповідно до Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020”, затвердженої Указом Президента України № 5 від 12 січня 2015 р., яка передбачає 62 реформи та програми розвитку держави, Україна має стати одним з аграрних лідерів світу і утримувати цю позицію у майбутньому.

Отже, основним завданням сучасної аграрної політики держави є перетворення аграрного сектору на високоефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому та зовнішньому ринках, сектор економіки держави.

Вирішення цих проблемних питань неможливе без відповідної кваліфікованої кадрової бази в аграрному секторі економіки. Підготовка високоосвічених кадрів, від знань і умінь яких значною мірою залежить економічний розвиток нашої країни, висуває нові вимоги до якості фахової освіти.

Важливою з огляду на зазначене є участь нашої держави у міжнародному співробітництві на основі принципів і норм міжнародної економіки. Нагальне вирішення багатьох проблем можливе шляхом здійснення реформування аграрно-економічної освіти та професійної підготовки економістів аграрного профілю на основі комплексного вивчення проблеми, системного підходу, впровадження досягнень педагогічної науки та зарубіжного досвіду.

Вітчизняними вченими досліджувались різні аспекти професійної підготовки майбутніх економістів: теоретичні і методичні проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців економічної галузі (М. Т. Левочко), професійна мобільність майбутніх фахівців (О. Ф. Вербило, Є. А. Іванченко, Л. С. Пуханова), підготовка майбутніх економістів-аграрників до професійної інформаційної діяльності (Р. С. Корнєв), формування вмінь професійного спілкування майбутніх фахівців економічного та аграрного профілю (Н. Ю. Ішук, А. В. Кучер), інтеграція підготовки економістів-аграріїв за допомогою нових технологій навчання (О. В. Левчук), теоретико-методичні основи формування культури професійного спілкування студентів вищих аграрних навчальних закладів (С. М. Амеліна).

Зміст професійної підготовки фахівців у розвинених країнах, в тому числі й у Великій Британії, вивчали Н. В. Акканіна (розвиток системи сільськогосподарської освіти), Н. М. Бідюк (розвиток змісту і форм організації підготовки бакалаврів інженерії в університетах Великої Британії),

К. М. Двояшкіна (система підготовки фахівців для сільського господарства), Н. С. Журавська (проблема підготовки викладачів-аграріїв у ВНЗ країн ЄС).

Зарубіжні вчені також проводили дослідження у галузі підготовки економістів для аграрної сфери британської і вітчизняної економіки. Зокрема, У. Кьостер, А. Ліссітса, К. Шуман свої наукові пошуки присвятили проблемі реформування агро-економічної освіти. К. Макніл та А. Сілім акцентували свою увагу на розробці науково-педагогічних інновацій, створенні умов для їх впровадження в практику у ВНЗ. Д. Хаунсел стверджує, що організаційні форми і методи вищої професійної освіти відображають два протилежні напрями, а саме: від виробництва до ВНЗ та від ВНЗ до виробництва.

Аналіз наукових праць британських науковців (Н. Годарта, Дж. Сірська, Д. Харві, М. Лоблі, М. Вінтера, П. Браслі, І. Шеарера, Дж. Кейбла, С. Річардса та ін.) навчальних програм, підручників і посібників, технологічних аспектів розвитку потенціалу майбутніх економістів-аграрників Великобританії свідчить про наявність нових підходів, ідей щодо оптимізації змісту навчання економістів-аграрників.

Проте проблема професійної підготовки майбутніх економістів аграрного профілю в Україні та застосування досвіду системної підготовки у Великобританії залишається недостатньо дослідженою як в теоретичному, так і в практичному аспектах. Результати аналізу праць з проблеми дослідження свідчать про відсутність комплексного науково-педагогічного вивчення професійної підготовки економістів аграрного профілю у Великій Британії.

Отже, актуальність цілісного погляду на професійну підготовку економістів аграрного профілю з позиції зарубіжного, а саме британського, та вітчизняного досвіду, недостатній стан досліджуваної проблеми й доцільність практичної розробки стратегій і тактик розвитку та вдосконалення вищої аграрно-економічної освіти в Україні на етапі її входження в європейський освітній простір зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **“Професійна підготовка економістів аграрного профілю в університетах Великої Британії”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою науково-дослідної теми кафедри методики навчання та управління навчальними закладами Національного університету біоресурсів і природокористування України “Розробка методичної системи залучення студентів до науково-дослідницької діяльності в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців-аграріїв” (номер державної реєстрації 0110U003576).

Тему дисертації затверджено вченою радою Природничо-гуманітарного навчально-наукового інституту Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 2 від 24 жовтня 2011 р.) та узгоджено з Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 9 від 29 листопада 2011 р.).

Об'єкт дослідження: вища економічна освіта у Великій Британії.

Предмет дослідження: професійна підготовка економістів аграрного профілю в університетах Великої Британії.

Мета дослідження: виявлення особливостей структури, змісту, форм професійної підготовки економістів аграрного профілю в університетах Великої Британії і визначення напрямів практичного використання прогресивних ідей і позитивного досвіду для вдосконалення підготовки економістів аграрного профілю в Україні.

Відповідно до дослідження визначено такі **задачі**:

1. Визначити стан дослідженості проблеми професійної підготовки економістів аграрного профілю у педагогічній науці, здійснити ретроспективний аналіз економічної освіти у Великій Британії.

2. Розкрити особливості змісту, форм, методів навчання економістів аграрного профілю в британських університетах.

3. Схарактеризувати особливості недержавної підтримки підготовки економістів аграрного профілю у Великій Британії.

4. Виконати компаративний аналіз системи підготовки майбутніх економістів-аграріїв у Великій Британії і Україні.

5. Визначити можливості імплементації прогресивних елементів професійної підготовки економістів аграрного профілю у Великій Британії в практику ВНЗ України.

Методи дослідження. Для досягнення мети і вирішення поставлених задач використано комплекс методів дослідження: *теоретичні* – інтерпретаційно-аналітичний метод для вивчення вітчизняних і зарубіжних праць, авторефератів, дисертацій для з'ясування стану вивченості досліджуваної проблеми; історіографічний та ретроспективний аналіз для охарактеризування розвитку вищої економічної освіти у Великобританії; метод синтезу і аналізу змісту нормативних документів, навчальних програм для визначення особливостей змісту підготовки економістів аграрного профілю в британських університетах; компаративний аналіз, який дозволив порівняти зміст підготовки і виокремити спільне й відмінне в досвіді Великої Британії та України; метод систематизації і теоретичного узагальнення для формулювання й обґрунтування висновків; *емпіричні* – статистичний метод для інтерпретації кількісних і якісних показників співвідношення дисциплін, годин, кредитів навчальних програм; кваліметричний метод для визначення критеріїв вступу й оцінки якості підготовки майбутніх економістів-аграріїв.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *вперше* визначено особливості структури, змісту, форм, методів навчання та контролю успішності професійної підготовки економістів аграрного профілю в університетах Великої Британії; здійснено ретроспективний аналіз вищої економічної освіти у цій країні та виявлено сучасні тенденції професійної підготовки економістів аграрного профілю у британських університетах;

- *проаналізовано* структуру і зміст навчальних програм магістерського і бакалаврського рівня для підготовки економістів аграрного профілю в університетах Великої Британії;

- *здійснено* порівняльний аналіз критеріїв вступу до вищих навчальних закладів Великої Британії і України для майбутніх економістів аграрного профілю;

- *схарактеризовано* форми і засоби недержавної підтримки підготовки економістів аграрного профілю у Великій Британії;
- *виконано* порівняльний аналіз професійної підготовки економістів аграрного профілю у ВНЗ Великої Британії та України;
- *обгрунтовано* доцільність використання досвіду британських університетів у процесі професійної підготовки економістів аграрного профілю в Україні (співпраця університетів і потенційних роботодавців щодо розробки навчальних програм, гармонізація міждисциплінарного та монодисциплінарного компонентів навчальних планів, розширення кількості вибіркового дисциплін, збільшення годин на виробничу практику);
- *подальшого розвитку набули* ідеї оптимізації теоретичної і практичної підготовки майбутніх економістів, гармонізації міждисциплінарного і монодисциплінарного компонентів їхнього навчання, модернізації системи професійної підготовки економістів аграрного профілю в Україні на основі прогресивного досвіду університетів Великої Британії.

Практичне значення дослідження полягає в розробці на основі матеріалів дисертаційного дослідження методичних рекомендацій “Методичні вказівки з англійської мови для професійного спілкування (для економістів-аграрників ОКР “Бакалавр”)”.

Матеріали дисертації можуть бути використані в навчальному процесі підготовки економістів для аграрного сектору, під час читання лекцій з історії педагогіки, спецкурсів із зарубіжної педагогіки, при розробці навчальних посібників, методичних рекомендацій.

Результати дослідження впроваджено у навчальний процес Криворізького національного університету (довідка № 02/02-236/3 від 11 червня 2014 р.), Національного університету водного господарства та природокористування (довідка № 001-1865 від 26 вересня 2014 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 03-09/1136 від 2 лютого 2014 р.), Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України “Ніжинський агротехнічний інститут” (довідка № 672 від 15 вересня 2014 р.).

Особистий внесок автора у спільній публікації [5] полягає в дослідженні особливостей системи професійної освіти і професійної підготовки в розвинених країнах світу.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки дисертації висвітлювалися у доповідях на науково-практичних конференціях:

міжнародних: V Міжнародній конференції “Теорія та методика професійної освіти: наукові читання імені професора Віктора Сидоренка” (Київ, 2014); XI Міжнародній науковій конференції “Technika – informatyka – edukacja” (Przemysl, 2013); “Освітня галузь “Технологія”: реалії та перспективи” (Київ, 2014); Міжнародній науковій конференції. – VEDA Technology: Krok do Budoucnosti (Praga, 2014); Міжнародних Челпанівських психолого-педагогічних читаннях (Київ, 2013);

всеукраїнських: Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю “Науковий діалог “Схід-Захід” (Кам’янець-Подільський, 2013); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції ім. акад. Д. О. Тхоржевського;

науково-практичних конференціях і семінарах науково-педагогічних працівників Національного університету біоресурсів і природокористування України (2011–2014); засіданнях кафедри методики і управління навчальними закладами Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Публікації. Результати дисертаційного дослідження опубліковано у 11 друкованих працях, з них 10 одноосібних. Серед них 5 наукових статей, видрукованих у фахових виданнях, затверджених ДАК України, 1 одноосібна стаття у зарубіжному виданні, 1 методичні рекомендації, 4 тези – у збірниках матеріалів наукових конференцій, з них 2 – у міжнародних.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 261 сторінки (основний текст – 189 сторінок). Список використаних джерел включає 218 найменувань, з них 115 іноземною мовою, на 21 сторінці. Дисертація містить 4 таблиці на 3 сторінках та 6 рисунків на 5 сторінках, 16 додатків на 43 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; вказано зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету та завдання, об’єкт і предмет, методи дослідження; викладено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; подано відомості про публікації, структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – “*Становлення та розвиток економічної освіти Великої Британії*” – здійснено ретроспективний аналіз вищої економічної освіти Великої Британії, вивчено сучасний стан і особливості організації вищої економічної освіти й основні тенденції її розвитку.

Проаналізовано основні підходи до розуміння сутності економічної освіти у Великій Британії, її організаційної структури і функцій. При цьому під економічною освітою розуміється підготовка фахівців для професійної діяльності у всіх сферах економіки.

На основі аналізу праць дослідників встановлено, що історичні події XIX ст., пов’язані з бурхливим технічним прогресом, зумовили становлення й інтенсифікацію розвитку економічної освіти у Великій Британії. Досягненням промислової революції стало, насамперед, заснування багатьох британських університетів (Лондонського, Манчестерського, Уельського, Бірмінгемського, Ліверпульського, Брістольського), в яких почали викладати економічні дисципліни. Викладання окремих навчальних курсів економічного спрямування сприяло появі перших спеціальних економічних кафедр і факультетів. Крім

того, у першій половині XIX ст. сільськогосподарські товариства Великої Британії почали активно поширювати серед населення країни знання з аграрної галузі, а 60-ті роки характеризуються піднесенням бізнес-освіти як складової економічної освіти, зумовленого пошуками шляхів поліпшення економічної ситуації на фоні спаду кон'юнктури у країні. Особливістю розвитку вищої економічної освіти стало заснування у Великій Британії бізнес-шкіл, які набули значного розвитку у другій половині XX ст.

Слід відзначити, що посилення уваги сучасного суспільства до системи вищої економічної освіти Великої Британії знаходить відображення у діяльності ряду урядових, економічних установ, організацій-партнерів, громадських і добродійних організацій, спрямованій на загальний розвиток економіки в країні та підтримку практичної реалізації економічного навчання на всіх рівнях.

У контексті діяльності цих організацій і товариств, які опікуються проблемами вищої економічної освіти, виокремлено особливості організації професійної підготовки економістів освітньо-кваліфікаційних рівнів “Бакалавр” і “Магістр” вищої школи Великої Британії.

Бакалаврат у британських вищих навчальних закладах є найбільш популярною переддипломною кваліфікацією, тривалість програм якої сягає трьох (в Англії, Північній Ірландії і Уельсі) або чотирьох років (у Шотландії). Залежно від обраної програми (гуманітарного або природничого спрямування) по завершенню навчання студент отримує ступінь бакалавра гуманітарних (BA, Bachelor of Arts), природничих (BSc, Bachelor of Science), технічних (BEng, Bachelor of Engineering) наук, права (LLB, Bachelor of Laws) і бакалавра медицини (BM, Bachelor of Medicine). З'ясовано, що посилення уваги зазначених організацій і установ до проблем вищої економічної освіти зумовлює також поширення інтегративних тенденцій у змісті спеціалізованих університетських програм з економіки у Великої Британії. Зміст проаналізованих бакалаврських навчальних програм з економіки і суміжних із нею дисциплін практично тотожний у більшості університетів, існують певні відмінності у назвах програм, лекційних тем, обсягах навчальних кредитів тощо.

Магістерські програми в університетах Великої Британії поділяються на такі групи: 1) бізнес-менеджмент, який включає спеціалізацію з фінансів, людських ресурсів і маркетинг; 2) інженерінг і технологія; 3) правознавство і регулювання; 4) біологічні і медичні програми; 5) соціальні науки; 6) мистецькі і гуманітарні програми. Варто зауважити, що рівень магістратури у вищій школі Великої Британії передбачає підвищення професійної підготовки (поглиблення знань, умінь і навичок із обраної спеціальності), проведення спеціалізованих наукових досліджень зі спеціалізації або проходження практики відповідного напрямку, що завершується написанням і захистом дисертації. Загальна тривалість магістерських програм становить 18–24 місяці.

Визначено, що до переліку обов'язкових (“core”) і елективних (“optional”) навчальних дисциплін економічного спрямування, що викладаються практично

в усіх університетах та коледжах вищої освіти Великої Британії, належать такі: економічна теорія, макроекономіка, мікроекономіка, менеджмент, економетрика, математика, статистика, міжнародна економіка, прикладна економіка, фінанси, фінансова економіка, економіка громадського сектора, банківська справа та фінанси, корпоративні фінанси, світова економіка, економіка праці, історія економічної думки, економіка науки, теорія ігор, економіка розвитку.

Аналіз професійно-орієнтованих програм (sandwich-courses) у вищій школі Великої Британії засвідчив наявність спеціального року (48 тижнів), призначеного для проходження студентами практики на промислових підприємствах, у фірмах і організаціях відповідного напрямку після закінчення ними дворічного або трирічного теоретичного курсу, а також для короткострокового стажування.

Однією із особливостей британської економічної освіти є те, що кожен студент завершує основний (трирічний або чотирирічний) цикл вивчення економіки реалізацією науково-дослідницького проекту (дисертації) під керівництвом і індивідуальним контролем викладача. Робота над проектом починається ще наприкінці другого курсу. До особливостей можна віднести також тьюторство як форму організації навчально-виховної діяльності. Це індивідуалізована взаємодія між викладачем (тьютором) і студентом, спрямована на поглиблення в нього навичок самостійної роботи, глибше вивчення програмного матеріалу, уточнення незрозумілих питань, комунікації з однокурсниками і викладачами тощо. Годинні або двогодинні тьюторські заняття відбуваються переважно щотижня, хоч їх частота може варіюватися залежно від курсу та потреб студентів.

Вища економічна освіта Великої Британії характеризується тісною співпрацею і взаємозв'язками з провідними промисловими підприємствами, урядовими організаціями, комерційними структурами, забезпечуючи нерозривність ступеневого зв'язку “університет-підприємство” для набуття студентами практичних умінь і навичок під час проходження ними практики, у подальшому – гарантованого працевлаштування випускників, а в глобальнішому масштабі – оперативного реагування на економічні потреби держави та суспільного життя в цілому.

У **другому розділі** – *“Особливості професійної підготовки економістів аграрного профілю в університетах Великої Британії”* – розглянуто зміст навчання, форми і методи професійної підготовки економістів аграрного профілю в університетах Великої Британії; наведено огляд недержавної підтримки аграрно-економічної освіти у Великій Британії.

З'ясовано, що функціонування університетів як учасників підприємницької й освітньо-інноваційної діяльності сприяє економічному розвитку держави, формуючи умови для реалізації передових наукових та інноваційно-технологічних досліджень. Активна співпраця університетів і бізнесово-промислових структур Великої Британії, їх участь у розробці спільних навчальних програм, взаємозв'язки з урядом реалізуються у

ступеневому зв'язку “університет – підприємство”, тим самим забезпечуючи впровадження практичного концепту навчальних програм вищої школи – проходження практики, стажування на підприємствах, гарантоване працевлаштування, позитивні кар’єрні перспективи випускників. У зв’язку з цим значного поширення набуває така форма навчання як “Сендвіч” (чергування занять в коледжі з роботою на підприємстві).

Доведено, що професійна підготовка економістів аграрного профілю у Великій Британії отримує не тільки урядову, а й неурядову підтримку з боку британських і європейських різнопрофільних організацій. Наразі різнопланова підтримка аграрно-економічної освіти Великої Британії здійснюється через діяльність мережі добродійних організацій, товариств, фондів, асоціацій відповідного спрямування, спілки фермерів, вищих навчальних закладів, бізнесових та управлінських структур. Пріоритетними напрямками їх діяльності є такі:

- організація і проведення науково-практичних конференцій, залучення фахівців і громадськості до участі в роботі інтерактивних семінарів, майстер-класів, тематичних зустрічей, сільськогосподарських виставок;
- забезпечення консультативно-інформаційних послуг представникам аграрної сфери, організація і проведення добродійних заходів, соціальна підтримка представників аграрно-економічного сектора та членів їхніх родин, розроблення веб-сторінок добродійних товариств і організацій;
- участь у розробленні та проведенні інтегративних наукових досліджень та експериментальних розробок, у тому числі аграрно-економічної тематики;
- виконання університетських наукових і науково-дослідницьких проектів студентської практики та стажування шляхом надання фінансових грантів і стипендій, створенням сприятливих умов для реалізації студентами творчого потенціалу та забезпеченням у перспективі можливості їхнього працевлаштування;
- сприяння викладанню і вивченню академічних дисциплін відповідного спрямування, участю у поглибленні змісту професійної підготовки фахівців для підтримки і розвитку вищої освіти аграрно-економічного спрямування.

Специфіка такої діяльності сприяє розробці й реалізації інноваційних проектів для підвищення конкурентоспроможності фахівців аграрно-економічного профілю в умовах функціонування європейського та світового ринків.

З’ясовано, що на зміст і організацію навчання економістів аграрного профілю в університетах Великої Британії впливають, з одного боку, глобалізаційні процеси світового ринку сільськогосподарської продукції, а з другого, поява нових технологій у професійній освіті економістів-аграріїв. Водночас, на його формуванні позначились і структурні зміни у британських університетах.

Визначено особливості відповідних програм професійної аграрно-економічної підготовки у вищій школі аграрного спрямування Великої Британії

та їх реалізації, а саме: компетентнісна орієнтація змісту програм відповідно до сучасних вимог ведення сільського господарства та економічних потреб суспільства; креативний підхід і послідовність у процесі подачі, сприймання й відтворення навчального матеріалу; єдність теорії і практики у процесі підготовки фахівця аграрно-економічного профілю; наукова складова програм, що сприяє ефективному виконанню студентами обов'язкових наукових досліджень на кожному навчальному етапі (курсівих проєктів), результати за виконання яких впливають на загальну оцінку за прослуханий курс.

У процесі професійної підготовки економістів аграрного профілю у вищих навчальних закладах Великої Британії використовуються такі види, методи та форми навчання: традиційні лекції, семінари, практичні та лабораторні заняття, читання навчальної і наукової літератури, навчальні дослідження, самостійні письмові роботи, прогресивні інтерактивні ігрові форми й методи: інтерактивна лекція, комп'ютерні семінари, відеоконференції, он-лайн навчання, кейс-навчання, метод проєктів, рольові і ділові ігри, професійне і імітаційне моделювання тощо.

На лекціях і лабораторних заняттях, під час вивчення обов'язкових і вибіркових дисциплін як невід'ємна частина професійних навчальних програм підготовки економістів-аграрників реалізується наукова складова. Крім того, увага акцентується на головних інноваційних формах професійної підготовки у вищій школі аграрного профілю – модульному навчанні, бізнес-семінарах (workshops), інтернет-лекціях та інших формах і методах професійної підготовки економістів-аграрників як важливих засобах реагування суспільства та освітнього середовища на ключові проблеми.

Електронне навчання (e-learning) набуває широкого поширення у навчальному середовищі британської вищої школи, зокрема й аграрно-економічного спрямування. Воно може складатися з ряду технологічних видів діяльності: прослуховування відео-лекцій, які читаються для студентів кількох коледжів або університетів одночасно, відео-семінарів, виконання практичних вправ і завдань, використання бібліотечних електронних ресурсів. В деяких випадках студенти можуть вивчати окремі дисципліни модуля, цілий модуль або навіть курс шляхом он-лайн навчання. Водночас комп'ютеризація навчання у вищій школі Великої Британії на сучасному етапі спрямована на зменшення обсягу фронтальної роботи викладача зі студентами на користь самостійного пошуку ними потрібної інформації. Так, віртуальне навчальне середовище Blackboard дозволяє вивчати матеріали, розроблені викладачами університету, в інтернет-мережі, виконувати тести в он-лайн режимі, вести свої робочі зошити, мати доступ до відповідних аудіо- та відеоматеріалів, співпрацювати з тьюторами в режимі он-лайн. Важливим аспектом професійної підготовки фахівців-економістів аграрного профілю є вільний, часто цілодобовий доступ до засобів інформаційно-комп'ютерних мереж і навчального забезпечення для ефективного планування процесу самонавчання та самостійного опрацювання значного обсягу теоретичного матеріалу, право на отримання консультацій і тьюторської підтримки, що полегшує адаптацію студентів до навчального

середовища на початковому етапі отримання вищої освіти і сприяє в подальшому становленню фахівця аграрно-економічної галузі.

Такі форми професійної підготовки фахівців аграрно-економічного профілю, як виїзні заняття на поля, відвідування студентами ферм, місцевих аграрних господарств, підприємств, бізнесових структур широко використовуються майже в усіх аграрних коледжах і університетах Великої Британії, що забезпечує ефективне поглиблення та закріплення набутих теоретичних знань студентів у практичному середовищі.

У **третьому розділі** – *“Порівняльний аналіз системи підготовки економістів аграрного профілю у Великій Британії та Україні”* – висвітлено питання порівняння умов вступу і професійної підготовки економістів аграрного профілю у британських та вітчизняних університетах, розглянуто можливості і представлено рекомендації щодо імплементації британського досвіду в українських вищих навчальних закладах.

Здійснено порівняння умов вступу майбутніх фахівців аграрно-економічного профілю до вищих навчальних закладів Великої Британії і України. Визначено особливості вимог до вступників зазначеного напрямку підготовки у Великій Британії, а саме:

- централізована роль системи UCAS і її підрозділів у реалізації вступної кампанії в британських коледжах та університетах, можливість подання заяв і документів у режимі он-лайн;
- відсутність регламентованих термінів початку і закінчення вступу на навчання у вищій школі Великої Британії й їх часова варіативність (від кількох місяців до одного року);
- вимоги щодо високих навчальних досягнень (переважно рівні А, А2, В, С) абітурієнтів за курс середньої школи для вступу на програми бакалаврату та, відповідно, наявність бакалаврського диплому з відзнакою у бажаючих вступати до магістратури;
- обов'язковий високий рівень володіння англійською мовою і надання відповідних сертифікатів підтвердження (для абітурієнтів з інших країн світу);
- поетапна процедура зарахування абітурієнтів на основі детального вивчення поданих в електронному режимі документів;
- проведення конкурсних вступних іспитів окремими університетами Великої Британії (Оксфорд, Кембридж, Дахем);
- наявність можливості відкладеного вступу до університетів для набуття потенційними абітурієнтами практичного досвіду і відповідних професійних кваліфікацій.

На основі наявних статистичних даних встановлено, що лише чверть вітчизняних аграрних ВНЗ не готує економістів аграрного профілю; напрям “Економіка підприємства” займає третину ліцензованого обсягу прийому студентів серед інших напрямів підготовки фахівців; переважна більшість студентів отримує освіту за вище згаданою спеціальністю за контрактом, що свідчить про низький рівень зацікавленості держави у підготовці економістів аграрного профілю. Аналіз навчальних планів ОКР “Бакалавр” показав, що дисципліни, пов'язані

безпосередньо з економікою сільського господарства, входять до вибіркових навчальних дисциплін, що дає можливість більш цілеспрямованої орієнтації профільного навчання майбутніх економістів аграрного профілю залежно від їхньої майбутньої професійної діяльності. Нормативні навчальні дисципліни становлять 66,3% загального навантаження, а на практику з них відводиться лише 6%. На завершальному етапі навчання для отримання диплому ОКР “Бакалавр” студенти проходять державну атестацію, яка передбачає складання державного екзамену з політичної економії, мікроекономіки, макроекономіки, історії економіки та економічної думки, а також комплексного державного екзамену за фахом.

На відміну від Великої Британії в Україні поки що існує ОКР “Спеціаліст” як рівень вищої освіти особи, яка здобула повну вищу освіту на основі ОКР “Бакалавр”, набула спеціальних умінь і знань, достатніх для виконання завдань та обов’язків на певному рівні професійної діяльності, передбачених для первинних посад у певному (аграрному) виді економічної діяльності.

Економіст аграрного профілю ОКР “Магістр” за спеціальністю “Економіка підприємства” вивчає організаційно-виробничу й економічну діяльність сільськогосподарських підприємств різних категорій та форм господарювання. У вітчизняних аграрних університетах магістрів-економістів готують за програмами виробничої і дослідницької спеціалізації. Відповідно до виробничої програми фахівець протягом навчання в магістратурі опановує економіку і організацію виробничого обслуговування та матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств, яке передбачає вивчення наукових основ організації системи аграрного сервісу; економічні відносини між виробничою та обслуговуючою сферами АПК. У процесі навчання за дослідницькою магістерською програмою майбутні фахівці вивчають проектування підприємницької діяльності в АПК, що забезпечує комплексну оптимізацію системи функціонування аграрних підприємств у відповідності до вимог зовнішнього середовища і виробленої стратегії розвитку, яка сприятиме принциповому поліпшенню управління, підвищенню ефективності виробництва продукції на основі сучасних методів і прийомів. Магістранти вивчають також науково-методологічні засади інновацій в агропромисловому виробництві, обґрунтовують подальші напрями і методи формування інноваційної стратегії розвитку агропромислових підприємств.

Відповідно до мети, що полягала у визначенні спільних і відмінних рис підготовки економістів аграрного профілю в університетах Великої Британії та Україні, виконано компаративний аналіз за такими аспектами: структура системи аграрних ВНЗ; ступенева підготовка; зміст навчальних планів; види практик; оцінювання; форми та методи підготовки; управління ВНЗ.

На відміну від британської вищої аграрної освіти, де навчання на бакалавраті триває 3 роки з отриманням диплому бакалавра наук BS та ще один додатковий рік для написання дисертації і отримання диплому бакалавра з відзнакою B Honors, в Україні термін навчання на бакалавраті триває чотири роки і видається лише єдиний у своєму роді диплом бакалавра чи бакалавра з відзнакою “червоний диплом”. Особливістю післядипломних практико-орієнтованих

навчальних програм є підготовка вузькоспеціалізованого економіста аграрного профілю з отриманням PG-сертифікатів та PG-дипломів, в той час як академічно спрямовані програми ведуть до отримання рівня магістра і доктора наук.

Порівняння змісту навчальних програм вітчизняних і британських аграрних навчальних закладів засвідчило суттєві відмінності у співвідношенні дисциплін, обов'язкових для вивчення, дисциплін за вибором та практик. Розглянувши програми підготовки майбутніх економістів аграрного профілю британських університетів, можна стверджувати, що у Великій Британії воно майже паритетне, тобто на вибіркові дисципліни, а саме за вибором студента, виділяється найбільша кількість кредитів – 150 (38%), на обов'язкові – 120 (31%) і на практику 120 (31%). На нашу думку, такий поділ є доцільним, адже він надає студентам можливість вибрати дисципліни, більш вузько зорієнтовані на його подальші плани щодо професійної діяльності.

У вітчизняних вищих навчальних закладах загальна кількість нормативних (обов'язкових) дисциплін становить 60% від усього обсягу навчального плану, 34% відводиться на вибіркові дисципліни і лише 6% на практику. Такий поділ призводить до байдужості студентів, які не мають суттєвого впливу на професійну орієнтацію свого навчання, і знижує його продуктивність. Аналіз навчальних програм університетів Великої Британії, показав, що різноманіття нормативних навчальних дисциплін у вітчизняних ВНЗ майже в чотири рази менше і має більш узагальнюючий характер.

Проведене дослідження засвідчило, що у британських університетах застосовується варіативний підхід до підсумкового оцінювання знань (письмовий іспит та есе, практичний звіт, фінальний проект, дисертація). В Україні бакалаври складають комплексний іспит за фахом і пишуть бакалаврську роботу, а магістри захищають магістерську роботу та складають державний атестаційний екзамен.

Констатовано, що у вітчизняних закладах аграрної освіти викладачами можуть бути фахівці того самого рівня, за яким вони навчають студентів (наприклад, викладач із кваліфікацією магістра викладає у магістрантів). У Великій Британії ті, хто бажають викладати в коледжі, повинні мати диплом кандидата наук і досвід практичної роботи.

Якщо у Великій Британії в роботі системи оцінювання активно беруть участь зовнішні екзаменатори і структури, то в Україні контроль за якістю навчання покладається на адміністрацію університету, що не дозволяє об'єктивно оцінити якість освіти у ВНЗ.

Здійснено спробу визначити можливості імплементації позитивного британського досвіду підготовки економістів аграрного профілю в університетах Великої Британії у вітчизняну практику для покращення якості навчання таких фахівців в Україні. На основі компаративного аналізу професійної підготовки економістів аграрного профілю в університетах Великої Британії і України, а також розгляду потенціалу використання системи підготовки економістів аграрного профілю у британських університетах у вітчизняній системі освіти сформульовано низку рекомендацій.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні проведено аналіз вітчизняних та зарубіжних педагогічних та навчально-методичних праць, узагальнено наукові знання про зміст, методи та форми організації професійної підготовки економістів аграрного профілю в університетах Великої Британії, визначено позитивний досвід професійної підготовки економістів аграрного профілю у Великій Британії, надані рекомендації щодо його реалізації у вищій школі України.

Узагальнення результатів наукового пошуку дає підстави сформулювати такі висновки:

1. На основі ретроспективного аналізу встановлено такі етапи розвитку економічної освіти Великої Британії:

- початковий (XIX ст.) – запровадження викладання економічних дисциплін як невеликих навчальних курсів у вищих навчальних закладах, поява самостійних економічних факультетів;

- науково-орієнтований (кінець XIX – перша половина XX ст.) – поєднання вивчення економіки із дослідженням суспільно-економічних проблем;

- практично-орієнтований (друга половина XX ст.) – професіоналізація і спеціалізація економічної освіти, розробка професійно-орієнтованих програм, поділ вищої економічної освіти на загальну економічну і профільну (спеціалізовану), у тому числі й аграрного напрямку, підготовку;

- глобалізаційний (XX ст. – сьогодення) – гуманітаризація вищої економічної науки, посилення ґрунтовності економічних знань, адаптація до загальних тенденцій вищої економічної освіти у світовому масштабі.

Доведено, що глобалізаційні освітні процеси вплинули на зміст вищої економічної освіти, зумовивши у її розвитку такі основні тенденції: посилення значення наукової складової навчального процесу та багатоплановість наукових досліджень університетів, орієнтація на ґрунтовність опанування майбутніми економістами комплексом профільних теоретичних знань і формування відповідних професійних навичок; інтернаціоналізація вищої економічної освіти; професійна переорієнтація фахівців відповідно до зростаючих вимог у конкретній галузі економіки; посилення розвитку дистанційного навчання у підготовці майбутніх економістів; рання орієнтація учнівської молоді на поетапне отримання вищої економічної освіти.

2. На основі аналізу організації процесу підготовки майбутніх економістів в університетах Великої Британії і загального змісту пропонованих ними бакалаврських та магістерських програм визначено такі рамково-змістові особливості вищої економічної освіти Великої Британії:

- тісна співпраця університетів і роботодавців у процесі розробки професійно-орієнтованих програм, їх постійне оновлення з урахуванням передових науково-методичних досягнень і провідних технологій у визначеній сфері;

- функціонування базових освітньо-економічних урядових і інституційних програм, спрямованих на формування конкурентоспроможних фахівців у галузі вітчизняної економіки;
- популяризація у сфері економічної освіти концепції “навчання впродовж життя” із залученням до її реалізації провідних економістів країни, економічних організацій, науково-дослідних товариств, фондів, університетів, добровільних об’єднань;
- спрямованість змісту програм підготовки економістів на підвищення якості освіти молоді для їхньої майбутньої ефективної самореалізації на ринку праці;
- реальний вплив співробітництва між університетами, бізнесовими структурами та регіональними господарськими об’єднаннями на піднесення економіки Великої Британії;
- професіоналізація університетських профільних навчальних програм з економіки шляхом часткової інтеграції до них суміжних дисциплін;
- наукова складова системи вищої економічної освіти відображається у ґрунтовних наукових дослідженнях викладачів університетів у відповідних галузях та обов’язковому здійсненні студентами власних наукових розвідок за обраною спеціалізацією після закінчення основного терміну навчання;
- інтегративний напрям змісту бакалаврських і поглиблена спеціалізація магістерських програм, що уможлиблює поєднання теоретичного матеріалу з його реалізацією у практичному середовищі, наявність навчальних програм подвійної спеціалізації з економіки (joint honours), відповідних модулів підвищеної складності, програм на отримання ступеня бакалавра у “просунутому” варіанті (honours degree), поглиблене вивчення спеціалізованих предметів (ordinary degree);
- структурування навчальних програм (курсів) за модульно-блочним принципом з включенням до кожного модуля кількох (4–5) дисциплін;
- використання новітніх освітніх технологій із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- гнучкість програмних компонентів, можливість самостійної корекції студентами напрямів професійної підготовки після першого року навчання;
- поступове збільшення кількості елективних модулів протягом 3–4 років професійної економічної підготовки в університетах Великої Британії як раціональна індивідуалізація процесу навчання.

Схарактеризовано організаційні особливості професійної підготовки економістів в університетах Великої Британії, зокрема: кредитно-модульна (блочна) або семестрова системи, інтеграція традиційних і новітніх (подвійних) навчальних курсів, універсальність курсів на початку і глибока спеціалізація у наступні роки вивчення економіки, гнучкість і профілізація академічних програм з економіки протягом другого і третього років, можливість комбінування спецмодулів і факультативних (елективних) навчальних курсів, поглиблене вивчення профільних дисциплін за програмами joint degree, значний обсяг дисциплін за вибором студента, тьюторство як індивідуальна

форма взаємодії студента та викладача, математично-економічне змістове наповнення програм професійної підготовки економістів, наявність комбінованих курсів економічного спрямування у єдності двох-трьох дисциплін, різні обсяги кредитних одиниць оцінювання знань студентів у різних університетах, можливість стажування за кордоном на 4-му курсі підготовки, письмові фінальні іспити як основна форма оцінювання навчальних досягнень студентів.

Визначено особливості змісту навчання економістів аграрного профілю у Великій Британії, а саме:

- реалізація професійної підготовки економістів аграрного профілю за різнорівневими ступеневими програмами (базовими, звичайними та подвійними бакалаврськими і магістерськими програмами);
- наукова складова як невід'ємний компонент навчальних і дослідницьких програм аграрно-економічного спрямування, що зумовлює виконання наукових досліджень студентами під керівництвом викладачів;
- співпраця університетів і потенційних роботодавців у справі розробки навчальних програм, забезпечення проходження студентами практики, здійснення спільних наукових проектів і профільних досліджень;
- модульно-блочна структура навчальних планів і програм підготовки фахівців аграрно-економічної галузі;
- певна варіативність обсягів кредитного наповнення програм професійної підготовки економістів аграрного профілю у Великій Британії (від 120–140 до 360);
- комплексний підхід у навчальному процесі – поєднання ґрунтовних теоретичних знань із поглибленою практичною підготовкою;
- можливість переходу на третій рік навчання за бакалаврськими програмами за умови успішного опанування базових програм;
- інтегративний характер змістового наповнення подвійних бакалаврських програм у єдності теоретичного масиву наукових знань з менеджменту, сільського господарства, аграрної економіки, сільськогосподарської продукції та політики, промислового господарства, управління агропромисловим підприємством;
- поглиблене вивчення профільних дисциплін аграрно-економічного спрямування за програмами магістратури, розвиток необхідних навичок професійної реалізації фахівців аграрно-економічної сфери у практичному середовищі;
- чітке практичне спрямування професійно орієнтованих навчальних планів і програм, тривале (від 9 до 36 тижнів) стажування у британських і закордонних підприємствах, компаніях, фермерських господарствах, добровільних організаціях, урядових структурах тощо.

На основі аналізу наукової літератури з проблем дисертаційного дослідження, матеріалів веб-сайтів відповідних британських університетів і коледжів, навчальних планів і програм професійної підготовки фахівців аграрно-економічного профілю встановлено, що наразі у середовищі вищої

аграрно-економічної освіти Великої Британії застосовуються як традиційні (лекції, семінари, практичні заняття), так і новітні (інтернет-лекції, бізнес-семінари, пілотні навчальні і наукові проекти, імітаційне та віртуальне моделювання, рольові і ділові ігри, ведення блогів, комп'ютерні презентації, групові дискусії, виїзні поїздки-семінари на поля, підприємства тощо) форми та методи навчання.

3. Встановлено, що ціла низка організацій – економічні асоціації, урядові й добровільні структури – надають підтримку й всебічно сприяють розвитку вищої економічної освіти і науково-педагогічної діяльності викладачів та молодих науковців Великої Британії, підтримують наукові дослідження з економіки, розширюють міжнародне співробітництво шляхом участі студентів у програмах академічного обміну та отриманню молоддю якісної вищої освіти.

З'ясовано, що посилення уваги зазначених організацій і установ до проблем вищої економічної освіти зумовлює також поширення інтегративних тенденцій у змісті спеціалізованих університетських програм з економіки у Великій Британії.

4. Виконано компаративний аналіз системи підготовки майбутніх економістів аграрного профілю у Великій Британії та Україні, на основі якого сформульовано рекомендації щодо імплементації британського досвіду підготовки економістів аграрного профілю у вітчизняну систему освіти на таких рівнях:

- *державному:*

- додати освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр” з відзнакою з додатковим роком навчання, що надасть змогу потенційним роботодавцям належним чином підбирати працівників відповідно до їхніх вмінь та знань, що відповідають отриманому диплому;

- надати більшої автономії університетам, що дозволить їм самостійно визначати кваліфікацію свого персоналу і розробляти власні програми;

- посилити контроль якості вищої вітчизняної аграрно-економічної освіти, що підвищить якість навчання;

- внести зміни до умов прийому до ВНЗ ОКР “Магістр” за спеціальністю 8.03050401 “Економіка підприємства”, а саме запровадити ознайомлювальну практику, що підвищить свідомий самостійний вибір цієї професії;

- збільшити кількість годин на виробничу практику, що сприятиме зосередженню студента на практичній та дослідницькій діяльності і дасть змогу у повному обсязі застосовувати теоретичні знання на практиці;

- *університетському:*

- підтримувати академічну мобільність студентів, що сприятиме наближенню національної системи освіти до загальноєвропейської;

- встановити більш високі вимоги до кваліфікації викладацького складу аграрних університетів;

- розширити співпрацю університетів і потенційних роботодавців у справі розробки навчальних програм, що надасть можливість максимально

наблизити зміст навчання до реальної діяльності економістів аграрного профілю;

- враховувати знання іноземної мови, що сприятиме подальшій інтеграції майбутнього економіста-аграрія у світовий простір;

- розширити кількість вибіркових дисциплін та надати студентам право самостійно їх вибирати відповідно до уподобань та здібностей, що підвищить інтерес студентів до навчання;

- запровадити новітні (інтернет-лекції, бізнес-семінари, пілотні навчальні і наукові проекти, імітаційне та віртуальне моделювання, рольові та ділові ігри, ведення блогів, комп'ютерні презентації, групові дискусії, виїзні поїздки-семінари на поля, підприємства тощо) форми та методи навчання.

Проведене дослідження не вичерпує всієї проблеми професійної підготовки економістів аграрного профілю. Подальшого дослідження потребують такі аспекти, як: особливості організації практик і стажувань майбутніх економістів, зміст і диференціація наукових досліджень за магістерськими програмами, профорієнтаційна робота з учнями середніх шкіл з метою мотивації їх до вступу на економічні спеціальності аграрного профілю.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України та видання інших держав

1. Найдьорова А. В. Особливості змісту професійної підготовки економістів аграрного профілю в університетах України / А. В. Найдьорова // Науковий часопис. Серія: Педагогічні науки: реалії та перспективи : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; за заг. ред. Д. Е. Кільдерова. – Київ, 2014. – Вип. 46. – С. 170–175.

2. Найдьорова А. В. Аналіз підходів до неперервної економічної освіти в Україні / А. В. Найдьорова // Педагогічний альманах : зб. наук. пр. / КВНЗ “Херсон. акад. неперерв. освіти”. – Херсон, 2013. – Вип. 18. – С. 154–159.

3. Найдьорова А. В. Зміст економічної освіти та основні принципи її розвитку в Україні / А. В. Найдьорова // Педагогічний альманах : зб. наук. пр. / КВНЗ “Херсон. акад. неперерв. освіти”. – Херсон, 2012. – Вип. 14. – С. 185–190.

4. Найдьорова А. В. Особливості системи підготовки фахівців аграрного профілю у Великобританії / А. В. Найдьорова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія / РВНЗ “Крим. гуманіт. ун-т”. – Ялта, 2012. – Вип. 37. – Ч. 2. – С. 285–290.

5. Найдьорова А. В. Система професійної освіти та професійної підготовки в розвинених країнах світу / А. В. Найдьорова, В. К. Сидоренко // Наукові записки : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; укл. Л. Л. Макаренко. – Київ, 2012. – Вип. 103. – С. 3–13.

6. Naidenova A. V. The system of training of agricultural specialists in the UK educational institutions / A. V. Naidenova // Edukacja-Technika-Informatyka. Rocznik naukowy. – Rzeszow, 2013. – Nr. 4. – P. 326–330.

Тези та матеріали конференцій

7. Найдьонова А. В. Особливості змісту навчання економістів аграрного профілю ОКР “Бакалавр” у вищій школі Великої Британії / А. В. Найдьонова // Теорія та методика професійної освіти : наук. читання ім. проф. Віктора Сидоренка : зб. доп. та тез доп. : матеріали V міжнар. наук. конф., 26–27 лют. 2014 р. – Київ, 2014. – С. 139–140.

8. Найдьонова А. В. Провідні принципи безперервного навчання та його вплив на підготовку економістів у Великобританії / А. В. Найдьонова // Науковий діалог “Схід-Захід” : матеріали Всеукр. наук. конф. з міжнар. участю, 10 лип. 2013 р. – Дніпропетровськ, 2013. – Ч. 4. – С. 83–86.

9. Найдьонова А. В. Недержавна підтримка підготовки економістів аграрного профілю у Великій Британії / А. В. Найдьонова // VEDA Technology: Krok do Budoucnosti : міжнар. наук. інтернет-конф., 27 лют.–5 бер. 2014 р. – Praga : Education and Science, 2014. – Dil. 15. – С. 79–82.

10. Найдьонова А. В. Загальна характеристика розвитку економічної освіти у Великобританії / А. В. Найдьонова // Гуманіт. вісн. ДВНЗ “Переяслав-Хмельн. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди” : тем. вип. – Київ, 2013. – Вип. 29. – Т. 1: Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання: дод. 1. – С. 484–489.

Навчально-методичні публікації

11. Найдьонова А. В. Методичні вказівки з англійської мови для професійного спілкування (для економістів-аграрників ОКР “Бакалавр”) / А. В. Найдьонова. – К. : Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2014. – 104 с.

АНОТАЦІЯ

Найдьонова А. В. Професійна підготовка економістів аграрного профілю в університетах Великої Британії. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, 2015.

У дисертації досліджено проблему підготовки майбутніх економістів аграрного профілю у вищих навчальних закладах Великої Британії. Визначено особливості її структури, змісту, форм, методів навчання та контролю успішності. Уточнено структуру і зміст навчальних програм магістерського та бакалаврського рівня для підготовки економістів аграрного профілю в університетах Великої Британії. Здійснено ретроспективний аналіз вищої економічної освіти у Великій Британії з визначенням етапів її розвитку. Виявлено сучасні тенденції професійної підготовки економістів аграрного профілю у британських університетах. Конкретизовано критерії вступу до вищих навчальних закладів Великої Британії для майбутніх економістів аграрного профілю. Схарактеризовано форми і засоби недержавної підтримки підготовки економістів аграрного профілю у Великій Британії.

Виконано порівняльний аналіз професійної підготовки економістів аграрного профілю у ВНЗ Великої Британії та України. Обґрунтовано доцільність використання досвіду британських університетів у процесі професійної підготовки економістів аграрного профілю в Україні, розроблено низку рекомендацій. Запропоновано оптимізацію теоретичної та практичної підготовки майбутніх економістів, гармонізацію міждисциплінарного та монодисциплінарного компонентів їхнього навчання на основі прогресивного досвіду університетів Великої Британії.

Ключові слова: вища економічна освіта, університети Великої Британії, компетентність, зміст професійної підготовки, форми і методи навчання, економіст аграрного профілю.

АННОТАЦІЯ

Найденова А. В. Профессиональная подготовка экономистов аграрного профиля в университетах Великобритании. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Киев, 2015.

В диссертации исследована проблема подготовки будущих экономистов аграрного профиля в высших учебных заведениях Великобритании. Определены особенности её структуры, содержания, форм, методов обучения и контроля успеваемости. Уточнены структура и содержание учебных программ магистерского и бакалаврского уровней для подготовки экономистов аграрного профиля в университетах Великобритании. Осуществлен ретроспективный анализ высшего экономического образования в Великобритании с определением этапов его развития. Выявлены современные тенденции профессиональной подготовки экономистов аграрного профиля в британских университетах. Конкретизированы критерии вступления в высшие учебные заведения Великобритании для будущих экономистов аграрного профиля. Охарактеризованы формы и средства негосударственной поддержки подготовки экономистов аграрного профиля в Великобритании.

Определены особенности содержания обучения экономистов аграрного профиля в университетах Великобритании, а именно: реализация профессиональной подготовки экономистов аграрного профиля по разноуровневым ступенчатым программам; научная составляющая как неотъемлемый компонент учебных и исследовательских программ аграрно-экономического направления, что способствует выполнению научных исследований студентами под руководством преподавателей; сотрудничество университетов и потенциальных работодателей в разработке учебных программ, обеспечение прохождения студентами практики, осуществления совместных научных проектов и профильных исследований; модульно-блочная структура учебных планов и программ подготовки специалистов

аграрно-экономического профиля; определенная вариативность объемов кредитного наполнения программ профессиональной подготовки экономистов аграрного профиля в университетах Великобритании (от 120–140 до 360); комплексный подход к учебному процессу – сочетание глубоких теоретических знаний с углубленной практической подготовкой.

Выполнен сравнительный анализ профессиональной подготовки экономистов аграрного профиля в вузах Великобритании и Украины. Обоснована целесообразность использования опыта британских университетов в процессе профессиональной подготовки экономистов аграрного профиля в Украине, разработан ряд рекомендаций. Предложено оптимизацию теоретической и практической подготовки будущих экономистов, гармонизацию междисциплинарного и монодисциплинарного компонентов их обучения на основе прогрессивного опыта университетов Великобритании.

Ключевые слова: высшее образование, университеты Великобритании, компетентность, содержание профессиональной подготовки, формы и методы обучения, экономист аграрного профиля.

ANNOTATION

Naidenova A. V. Professional Training of economists of agricultural profile in UK universities. – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, 2015.

The thesis deals with the problem of training future economists of agricultural profile in higher education in Great Britain. The features of its structure, content, forms, methods, training and monitoring performance are defined. The structure and content of the curriculum of Bachelor and Master degree to train agricultural economists profile in UK universities are specified. Retrospective analysis of higher economic education in the UK with the definition of the stages of its development is done. We found the current trends of training economists of agricultural profile in British universities. The criteria for admission to higher education institutions in UK for future agricultural economists profile is concretized. Author determined forms and methods of support of the non-governmental organisations of agricultural economists training in UK.

A comparative analysis of training of economists of agricultural profile in the universities of Great Britain and Ukraine was done. The appropriateness of the experience of UK universities in the training of economists agricultural profile in Ukraine is developed as a number of recommendations. An optimization of theoretical and practical training future economists, harmonization of interdisciplinary and monodystsyplinary components of their training are based on progressive experience of the United Kingdom.

Keywords: higher economic education, Universities in UK, competence, training content, forms and methods of training, agricultural economist.